

ויש מפרשים 'למעלה' ו'למטה' על מצב היד ותנועתה; אחת למעלה – מזה על ידי הורדת היד, כאשר גב היד נתון כלפי מעלה. שבע למטה – גב היד כלפי מטה ומזה מלמטה למעלה. אבל נתינת הדם כולה על מקום אחד (הערוך 'נגד') בשם רבי משה הדרשן מנרבונא. ובאופן דומה: 'אחת למעלה' – ידו מוצבת לפני ההזאה כשהאצבעות כלפי מעלה. 'שבע למטה' – האצבעות כלפי מטה [וכן שליח בית דין המלקה, כשמכה שלישי מלפניו אצבעותיו כלפי מעלה, וכשמכה מאחוריו אצבעותיו כלפי מטה ותנועת ההלקאה מלמטה למעלה] (תוס' ישנים ועוד. ועריטב"א ששילב פירוש זה בפרש"י. וכ"כ רש"י בזבחים לח.). וע"ע ריטב"א כאן, מאירי נד, תו"י נז, ובמובא להלן נה.

*

כל פינות (צ"ל פניות. ריעב"ץ) שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין' –
 'יש בזה רמז נפלא, כי ההולך בתום ומקדש שיעור-קומה שלו, כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ומחשבותיו והרהוריו – אז הוא מרכבה לטטרא דימינא, ואם הוא מטמא עצמו ח"ו אז הוא מרכבה לטטרא דשמאלא בר מינן. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל (שבת פח:): למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא' (של"ה יומא קנד).

דף טז

זתנן לפנים ממנו סורג, ותנן לפנים ממנו החיל עשר אמות ושתים עשרה מעלות היו שם... משמע מכל הסוגיא שקרקע הר הבית מהפתח התחתון ועד הסורג היה במישור ולא בשיפוע. וכן כתב הרמב"ם בפרוש משנה זו. וכן כתב בתוס' רי"ד. ואף על פי שבכמה מקומות משמע שהר הבית היה משופע [שלכך הר הבית אינו מתכבד, כמו שכתב רש"י בפסחים ז.]. – אולי רק כנגד רוחב הפתח היה השטח ישר, ובצדדים היה שיפוע. או שמא היסוד שתחת חומת ההר היה מוגבה עד שאיסקופת פתח ההר היתה בגובה מקביל לאסקופת הסורג, והיו עולים במעלות במבוא לפתח ההר. וצריך עיון (שפת אמת. וע"ע בתו"ט וברש"ש ריש חגיגה).

'לפנים ממנו החיל עשר אמות'. רש"י מפרש: שטח החיל לרחבו היה עשר אמות. ויש מפרשים שהכוונה בשיעור זה לגובה החיל (כ"ה לגירסה אחת ברמב"ם בית הבחירה ה, ג ובמשנת מדות ובמאירי. לפירוש זה נראה ש'החיל' עצמו הוא החומה – ערמב"ם שם וגמרא פסחים פו. והמאירי כתב שיעור זה של עשר אמות הן ברוחב ההיקף הן בגובה הכותל).

'מעלה היתה שם וגבוהה (כ"ה בראשונים) **אמה ודוכן נתון עליה**. מפרש"י (ומאירי כאן ורע"ב במדות ב, 1) מבואר שהדוכן היה בנוי בעזרת ישראל. ויש מהראשונים שנקטו שהדוכן היה בעזרת כהנים, בכלל י"א אמה (עפ"י רמב"ם בית הבחירה ו, ג; רא"ש מדות ב, ה-ד).

לדעת רש"י רוב הראשונים, דוכן זה היה משמש לשירת הלויים על הקרבן [ואילו חמש עשרה המעלות שבין עזרת נשים לעזרת ישראל, עליהן עמדו הלויים לשיר רק בשמחת בית השואבה (ערש"י ותוס' סוכה נא)]. והכהנים היו נושאים כפיהם במקדש בשתים עשרה המעלות שהיו בין האולם ולמזבח, ולא על דוכן זה (ע' משנה תמיד ז, ב; רמב"ם תפלה יד, יד תו"מ ו, ה).

ויש מי שכתב שהדוכן הזה היה משמש לכהנים לברך את העם [כאשר היה המקום דחוק במעלות האולם. עפ"י תפארת ישראל] שהרי היה נתון בראש עזרת הכהנים, ואילו הלויים היו עומדים לשיר במחנה לוייה כלומר בחמש עשרה מעלות העולות מעזרת נשים, שכך נאה – כהנים עומדים בראש עזרה שלהם ולויים בראש עזרה שלהם (עפ"י פירוש רבנו שמעיה מדות ב,ו).

'אלא אי אמרת רבנן, הא איכא פלגא דאמתא דמתחזי ליה פיתחא בגווייה'. אף על פי שהשוורף את הפרה עומד במקום גבוה, במעלה הר המשחה – הלא אינו צריך לעמוד בפסגת ההר ויכול לעמוד במקום המקביל לעליונו של הפתח, כך שיש לו קו-ראיה עד לפתח ההיכל.

ולפי משנת מדות שהיה רואה את פתח ההיכל ממעל לכותל מזרח, אפשר שהיה עומד גבוה יותר. ולפי זה לכאורה אין הכרח שכותל מזרח לא היה גבוה יותר מכ"ו אמה (כמו שחישבו בתוס' ישנים ותורא"ש), כי גם אם היה גבוה למעלה מזה, אינו מסתיר למסתכל מנקודה גבוהה. ואכן בפירוש רבנו אליקים משמע שהיה גובהו ארבעים אמה.

אך אם נכון הדבר, צריך לומר שכותל מזרחי של עזרת נשים גם הוא מונמך במדת מה שהרי הכהן היה רואה את פתח ההיכל מעליו. וכנראה היה במשמע להתוס' – ישנים שכותל מזרחי של ההר בלבד הוא שהיה מונמך, והכהן היה רואה את פתח ההיכל דרך פתח עזרת נשים (וכן מפורש בתורי"ד), ולפי זה על כרחך לומר שהיה מביט מנקודה מקבילה לפתח ההיכל, ולכן הכריחו שלא היה גובה כותל המזרח יותר מכ"ו אמה.

(ע"ב) תרשים המזבח ומיקומו בעזרה לשיטות התנאים השונות – ראה במובא בזבחים נח.

דף יז

'האי לשכה אקצוויי מקציא, ודאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון'. מרש"י נראה שמפרש 'אקצוויי מקציא' – לשון מקצועות, כלומר היתה נראית בשני צדי בית המוקד, בדרום ובצפון. ויש מפרשים 'אקצוויי' מלשון ריחוק והבדלה, שהיתה הלשכה מרוחקת מהמקצועות (עפ"י הערוך ועוד. ע' שיה יצחק).

ויש לומר שלכך לשכת הטלאים היתה מאורכת, כדי שיהא לטלאים ריחוק פנוי לטייל שם. ונראה עוד לפרש שלשכה זו היתה רחבה בצדדים וצרה באמצע, ומשום כך העומד בצד אחד נדמה לו שבצד השני רחבה היא יותר, מאחר ואינו רואה שם את הכתלים (עפ"י מרומי שדה. וע"ע בעה"מ בפרקנו ומאירי מדות שלא היו כתליה מכוונות אלא מלוכסנת).

'מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשנינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע מר קא חשיב דרך ימין ומר קא חשיב דרך שמאל...' לפי זה יוצא שלשכת החותמות ששנה תנא דתמיד בסמוך ללשכת הטלאים, היא לשכה שממנה היו יורדים לבית הטבילה המזוכרת במשנת מדות, והיא נתונה בקרן מערבית-צפונית. ולשכת בית המוקד המזוכרת בתמיד, היא אותה לשכה שבה גזו אבני מזבח, ונתונה היתה בצפון-מזרח. וכן מפורש בתוס' הרי"ד. וכן מתבאר מהתוס' (טז. ד"ה דרומית).

וכבר העירו אחרונים (תוס' יום טוב מדות א; שיה יצחק) מדברי הרמב"ם (מדות א,ו) והמפרש במסכת תמיד (ספ"ג) שנראה מדבריהם שלשכת בית המוקד היא זו שממנה ירדו לבית הטבילה.

ונראה לכאורה שהם נקטו לעיקר כתירוץ רב הונא לעיל שיש מחלוקת בין תנא דתמיד לתנא דמדות ודלא כרב אדא בר יצחק,